

ФІЛОСОФІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА СУСПІЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

УДК 140.8+141+314.156.+316.347+17.022.1

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2024-2-2>

Козленко Павло Юхимович

кандидат філософських наук, голова правління
Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»
вул. Садова, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0000-4660-852X

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ НАРАТИВІВ ГЕНОЦИДУ

Актуальність дослідження. Сьогодні у світі фіксується зростання різноманітних дій, так чи інакше причетних до того, що може бути кваліфіковано як геноцид. Найяскравіші прояви – геноцид у Бучі, геноцид українців з боку злочинно терористичної організації російська федерація, геноцидальні дії терористичного руху хамас, що мають відсилання до Голокосту.

Є всі підстави говорити, що проблема геноциду розгортається з виникненням людства. Однак конкретні звинувачення в геноциді як окремому злочині вперше були висунуті лише в ХХ столітті, а сам термін «геноцид» з'явився в науковій літературі в 1943 році (введений Р. Лемкіним в 1933 році як реакція на геноцид вірмен). Політика геноциду стає практично невід'ємною частиною багатьох військових дій.

У сучасних умовах глобалізації геноцид як соціокультурне, соціопсихологічне явище трансформується, набуває різних форм, посилюється тенденція до появи непрямих форм геноциду, які важливо навчитися визначати на ранніх стадіях, щоб мати можливості щодо запобігання геноциду.

Тут виникають найгостріші питання моральності людини, політики, суспільства, держави.

Таким чином, актуальність теми дослідження полягає в тому, що, незважаючи на достатній ступінь розробленості правових та історичних аспектів проблеми, необхідно всебічне соціально-філософське осмислення наративів геноциду, що дозволить створити теоретичну базу для вироблення комплексних заходів щодо його витіснення з сучасного життя людства.

Мета роботи – показати, що геноцид в сучасну епоху набуває все більш значних масштабів, незважаючи на загальносвітове визнання прав людини, прав будь-якої етнічної, релігійної і тому подібної групи, будь-якої меншини на життя і гідне існування, і незважаючи на кримінальне покарання за будь-який прояв геноциду (навіть за заклики до нього) як за злочин перед людством. **Об'єктом дослідження** є відносини в суспільстві, які можуть призвести до геноциду. **Предмет дослідження** – геноцид як соціально-філософське явище, форми і способи запобігання і боротьби з геноцидом в сучасному світі.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Базисом дослідження є системний аналіз різних аспектів проблеми геноциду як соціально-філософської та морально-етичної проблеми, доповнений принципом історизму, порівняльним методом і цивілізаційним підходом.

Результати дослідження. У роботі визначено напрямки вивчення проблеми геноцидів у рамках соціальної філософії. Зафіксовано відмінності між практично-позитивними та метазнаннями щодо геноциду. Справжнє розуміння наративів геноциду наближається до вирішення проблеми негомогенності соціально-філософських досліджень геноциду. Наративи геноциду дозволяють зрозуміти напрямок досліджень геноциду в контекстуальному полі соціальної філософії. Це є значущим для пізнання відмінностей соціально-філософського аналізу геноциду від наукового.

Даний напрямок досліджень видається особливо важливим у плані створення системи для запобігання геноциду.

Ключові слова: геноцид, соціальна філософія, соціальна філософія геноцидів, суспільство, наративи, морально-етичне, соціокультурне, метазнання.

Вступ. Морально-етична криза людства, котра у сьогоденні поглиблюється завдяки агресії терористичних угруповань росії, хамасу та хезболи, пов'язана з найжорстокішим насильством одних людей над іншими, що породжує ризики систематичного повторення такого страхітливого соціоварварського явища, як геноцид. Прояви геноциду, відомі ще в стародавньому суспільстві, можна розглядати у контексті соціокультурної, соціоцивілізаційної трагедії людства, так як геноцид являє собою навмисне знищення цілої соціальної спільності. На превеликий жаль, геноцид в тій чи іншій формі повторюється і в сучасній дійсності, представляючи собою удосконалене знищення людей.

На наш погляд, дана проблема заслуговує глибокого комплексного осмислення для напрацювання системи недопущення фактів, що виводять людство з орбіти *Homo Moralis*. З цієї точки зору відзначимо важливість соціально-філософського осмислення і вирішення заявленої проблеми. Однак, як свідчить практика другої половини ХХ століття, саме філософи мало представлені у вивченні даного предмета нашої уваги. Цей сумний факт підтверджується більш ніж тридцятирічним досвідом існування журналів “Genocide Studies and Prevention” і “Journal of Genocide Research”, де участь філософів у вивченні феномену геноциду залишалася відносно обмеженою [1–3]. Огляд нечисленної філософської літератури в рамках genocide studies дає зрозуміти, що під позначенням в якості філософських досліджень геноциду ховаються найрізноманітніші роботи, внесок яких у дослідження самого феномена геноциду часто сумнівний. У них ми зустрінемо варіацію аргументу від тонкої настройки на користь існування Б-га, що використовує в якості однієї з посилок [2, р. 35–46] той факт, що геноциди відбувалися в світовій історії, дослідження, присвячені встановленню причетності філософії чи окремих філософів до геноцидів чи геноцидарних дискурсів [2, р. 82–95], соціально-філософські праці яких ріднить із соціологією, історією, perpetrator studies та іншими науками завдання визначення геноциду, пошуку його причин. Але саме понятійний апарат соціальної філософії, спрямований на системне розуміння проблемного поля дослідження є фундаментом нашої роботи, її спрямованістю на глобальне осмислення наративів геноциду.

Основна мета роботи – показати, що геноцид в сучасну епоху набуває все більш значних масштабів, незважаючи на загальносвітове визнання прав людини, прав будь-якої етнічної, релігійної і тому подібної групи, будь-якої меншини на життя і гідне існування і, тим більше, незважаючи на кримінальне покарання за будь-який прояв геноциду (навіть за заклики до нього) як за злочин перед людством.

Реалізація мети дослідження передбачає вирішення наступних **завдань**:

- 1) виділити соціально-філософське розуміння геноциду;
- 2) дослідити проблему еволюції геноциду та геноцидальних проявів;
- 3) показати наративи геноциду в сучасну епоху;
- 4) вивчити тенденції переходу до непрямого геноциду як до способу вирішення виникаючих у світі протиріч;
- 5) проаналізувати засоби запобігання геноциду.

Об'єктом дослідження є відносини в суспільстві, які можуть призвести до геноциду.

Предмет дослідження – геноцид як соціально-філософське явище, форми і способи запобігання і боротьби з геноцидом в сучасному світі.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний аналіз різних аспектів проблеми геноциду як соціально-філософської та морально-етичної проблеми, доповнений принципом історизму, порівняльним методом і цивілізаційним підходом.

Теоретичною базою роботи стали філософські праці, в тому числі роботи з соціальної філософії, історії філософії, філософської антропології, філософії політики, а саме твори: Р. Лемкіна, Х. Арендт, К. Ясперса, Е. Фромма, Ф. Фукуями, М. Хардт, А. Негрі, С. Хантінгтона, З. Баумана, Е. Хільдесхаймера, А. Люстінгера, І. Трунка, Р. Вайнгартена, Р. Хільберга та інших вчених. Серед сучасних українських вчених необхідно зазначити погляди на геноцид Є. Борінштейна.

Результати дослідження. Вперше питання про класифікацію геноциду як злочину був поставлений ще в 1933 р. Рафаелем Лемкіним на п'ятій конференції з уніфікації міжнародного права [4]. У 1948 р. ООН визнала геноцид злочином, схваливши «Конвенцію про попередження злочину геноциду і покарання за нього», тим самим поняття «геноцид» стало предметним полем глобальних досліджень [5]. Сучасними порівняльними дослідженнями геноциду з метою його попередження і покарання займається заснована в 1994 р. Міжнародна Асоціація дослідників геноциду International Association of Genocide Scholars, IAGS), основною метою якої є дослідження природи, причин і наслідків геноциду і, що представляється особливо важливим, заходів щодо запобігання геноциду.

Введений Р. Лемкіним в юридичну практику термін «геноцид» мав на увазі координований план різних дій, спрямованих на знищення життєво важливих основ існування національних груп і самих цих груп як таких» [6].

На наш погляд, юридична класифікація слабо розрізняє культурну і гуманітарну сторони даного феномена, і цілком логічним було б введення додаткового критерію, що фіксує знищення традиційної культури з метою подальшого знищення етносу. На приклад, широко відомий твір Т. Мальтуса [7] не закликає до прямого знищення людей; однак мальтузіанська «негативна евгеніка» згодом дає концептуальний поштовх до розвитку расизму і нацизму.

У первісному наближенні можемо виділити три основні форми геноциду: спрямовану, ненаправлену і приховану. Ненаправленим можна назвати геноцид з нечітко визначеним об'єктом, переважно з метою освоєння території. Прикладом може бути винищення українців російськими терористичними військами в сучасній дійсності. Об'єкт спрямованого геноциду визначено також чітко, як і його методи. Умови перебування в концентраційних таборах євреїв під час Другої світової війни передбачали поступову ліквідація всього єврейського народу. Саме тут геноцид є першою чітко організованою системою повного знищення певного народу. У разі прихованої форми об'єкт геноциду визначено, а його методи і просторово-часові рамки розпливчасті, геноцид набуває рис «природної» асиміляції. Поступова асиміляція народів росії (бурятів, хантів, мансі і більшості інших) при пильному розгляді є довгим, безкомпромісним і необоротним процесом соціального, культурного, психологічного, економічного і політичного тиску з боку держави, процесом, в ході якого народи з багатовіковою історією втрачають свою унікальність і етнічну ідентичність. Точно такий же процес спробував організувати СРСР проти народів, що його населяють (українців, кримських татар, євреїв, ромів, латишів, литовців, естонців та інших), проте тут зважаючи на значно розвинену національну самосвідомість повністю втілити ідею в життя не вдалося.

Саме тому необхідним є комплексний аналіз наративів геноциду, що дозволить приймати більш розлогі міри запобігання геноциду.

Перший наратив, який розглядає соціальна філософія геноцидів, – це **свідчення (testimony)** вижили в геноциді.

Свідчення становлять предмет соціальної філософії геноцидів через те, сам акт свідцтва може розглядатися як парадокс.

Ця парадоксальність потребує пояснення. Прагматика свідцтва, якщо розглянути його як мовний акт, полягає в тому, щоб проінформувати про якийсь стан справ. Відповідно, свідчення може бути прагматично успішним чи не успішним залежно від того, виконується це комунікативне завдання чи ні, тобто, чи є свідцтво в першу чергу повним.

Але якщо подивитися на хрестоматійні свідцтва Елі Візеля або Прімо Леві, то ми виявимо, що їх свідцтва дивним чином переконливі, притому що вони не є повними через лакунарність самого досвіду Голокосту. Більш того, якби ці свідчення були повними в тому ж сенсі, як, наприклад, детальний поліцейський звіт, то таке свідчення було б менше переконливим [8], так як сумнівно припускати, що людина, яка перенесла травматичний досвід, могла б фотографічно фіксувати і точно його відтворювати в акті свідцтва. Виходить, що свідцтво про Голокост як мовний акт підпорядковується правилам, протилежним для свідцтва в загальному сенсі, але при цьому воно все ще є свідченням.

Тепер ми логічно переходимо до слідувачого наративу, а саме, – **парадоксальності**.

Як подія геноциди є в чомусь, на наш погляд, протилежними контексту часу і суспільства, в яких вони відбувалися. Генезис цього парадоксу, пов'язаний з тим, що геноциди важко вписати в загальний історичний наратив і в сучасні самоочевидні уявлення про соціальне.

Уточнення соціальною філософією проблеми геноциду в даному контекстуальному розгляді полягає у фіксації та вирішенні парадоксів, які автори виявляють у геноцидах. Відповідно, класичні для соціальної філософії автори, які сформулювали ці парадокси та їх рішення, складають канон і для соціальної філософії геноцидів: сірість і дурість Ейхмана й неймовірна катастрофа, яку представляє Голокост для Арндт, триумф гуманізму та освіти у ХХ столітті і Голокост для Адорно та Хорхаймера, вкоріненість біополітичних технологій, що «змушують жити» у суспільствах модерну, та геноциди для Фуко, Модерн і Голокост для Баумана.

Вирішити парадоксальність такого плану означає встановити між першим компонентом і другим причинно-наслідкові відносини. Тут корисно буде розрізнити практично-позитивне знання, яке виробляє наука, і теоретичної спрямованості метазнання, яке виробляє філософія. Метазнання є знанням про практично-позитивному знанні в наступному сенсі: метазнання пояснює знання. Це означає пошук підстав для практично-позитивного знання, його вбудовування в інший контекст; тобто встановлення правил, за якими ми можемо використовувати практично-позитивне знання.

Ця різниця між практично-позитивним знанням і метазнанням стає більш очевидною, якщо звернути увагу на відмінність між питаннями, на які відповідають науки та соціальна філософія геноцидів.

Найгостріше питання «Чому стався геноцид X?» можна розглядати виходячи з двох різних прагматик цього питання. Перша прагматика питання полягає, власне, в пошуку діючих/достатніх/необхідних причин геноциду, які: 1) не так віддалені від геноциду за часом; 2) екстраординарні або конфігурація цих причин досить унікальна. Саме в такому сенсі відповідають на це питання економіка, соціальна психологія, політологія, теорія міжнародних відносин; в цих науках дається деяка кількість контингентних причин в якості відповіді, будь то мальтузіанська криза, дія жорстокої пропаганди і мови ненависті, якийсь психологічний ефект і так далі. Але ми можемо відповісти на питання про причину геноциду і в іншій інтерпретації. Логічним буде пояснити, чому стався той чи інший геноцид за допомогою вказівки на звичайні причини (в сенсі того, що вони актуально і об'єктивно присутні в суспільстві, але виходять за рамки практичної очевидності, вимагаючи філософського аналізу).

Соціально-філософська складова питання пояснюється в об'єднанні причин, зазначених відомими дослідниками цього питання. Так, Фуко і Агамбен бачать причини в біополітиці, яка сходить до давнини або до теорії Мальтуса, Адорно і Хоркхаймер пов'язують геноцид з наслідками просвітництва як такого, Арндт – з банальністю, відсутністю морального мислення, а Бауман – з модерном. У всіх цих випадках причина геноциду вкорінена в буденних для нас явищах або в самому суспільстві.

Саме в цьому ракурсі ми отримуємо другу істотну відмінність – різну прагматику питання і, відповідно, різні відповіді на це питання. Пояснення в рамках соціальної філософії геноцидів полягає в розумінні геноциду не як екстраординарного явища, а як події, яка є очікуваним наслідком звичайних причин, а це означає, що ми можемо попередити геноцид завдяки своєчасному втручанням в життя того чи іншого суспільства, держави.

На жаль, як показує сучасна практика, держави просунутої демократії не дуже-то схильні сьогодні до такого роду втручання. Інакше геноциду в Україні та Бучі можна було уникнути хоча б на стадії заяви президента США Байдена про вступ США у війну у разі агресії росії, спираючись на Будапештський меморандум. Однак було зроблено заяву прямо протилежне, що США жодним чином не втрутяться, що і послужило додатковим стимулом агресії.

Завдяки вищевикладеному ми можемо зафіксувати ряд відмінностей соціально-філософського розуміння геноциду від наукового: соціальна філософія геноциду створює метазнання про свій предмет, тоді як наука створює практично-позитивне знання (прагматика питання

«чому стався той чи інший геноцид?» для соціальної філософії геноцидів полягає в пошуку системних причин).

Глобальною метою соціальної філософії геноцидів, так само як і інших дисциплін, що належать до *genocide studies*, є запобігання геноцидів, що вже усвідомлюється і відзначається вченими [9]. Очевидно, існує значний розрив між соціально-філософською теорією та дійсним запобіганням геноциду.

Запобігання геноцидам – це прийняття рішень в умовах недостатньої інформованості, з одного боку, і необхідності швидкої дії – з іншого. При такому стані справ прийняття рішень вимагає критичної роботи над своїми підставами. Дисципліни в рамках *genocide studies* розробляють критичний апарат, який повинен допомогти приймати коректні рішення [10].

Таким чином, соціальна філософія геноцидів, створюючи метазнання, фіксує наші забобони (все те, що передуює прийняттю рішень – свого роду ідоли по Ф. Бекону) і допомагає їх подолати, тим самим надаючи допомогу в запобіганні геноцидів.

З нашої точки зору існує щонайменше два великі упередження щодо геноцидів, які формують наше сприйняття цього проблемного явища і які вирішує соціальна філософія геноциду.

Якщо ми звернемо увагу на нашу мову про геноциди, на дійсну практику обговорення геноцидів, то легко виявити, що вона є зараженою юридичними поняттями: мова пропаганди перекладається на метамову права, матеріальність геноциду редукується до задалегідь заданої соціальної онтології юриспруденції, ми переводимо геноцид на мову вбивства, шкоди психіці і здоров'ю, об'єкт геноциду редукується до національної, етнічної, релігійної або расової групи. Соціальна філософія геноциду стоїть в опозиції до такої редукції, формуючи не-юридичну мову говоріння про геноциди.

Другий забобон полягає в тому, що в наших стратегіях говоріння про геноцид проглядається позиція в якості якої держава (або принаймні її каральні інститути) є головними акторами і чинними причинами геноциду. Щодо цього забобону соціальна філософія переорієнтує погляд на глибші причини, вкорінені в самому суспільстві.

Тому наше розуміння полягає в наступному: **соціальна філософія геноцидів** – це кластер критичних філософських досліджень, що системно розглядають проблеми геноцидів, позначення геноциду, причини геноциду, що мають на меті за допомогою критичної рефлексії, морально-етичного мислення та емпатії запобігання геноцидам. В цьому ракурсі важливим є соціокультурне розуміння геноциду [11].

Центральною методологічною установкою визначення наративів геноциду в контекстуальному системному полі соціальної філософії є орієнтація на простежування зв'язків між концептуальними уявленнями про розвиток суспільства і геноцидами. Ми цілком резонно можемо стверджувати, що геноциди є не лише глобальним соціокультурним явищем, а й глобальною соціокультурною проблемою. Якщо ми розуміємо геноцид як винищення людей за ознакою приналежності до якоїсь стабільної групи, то, при довірі до джерел, як геноцид ми можемо кваліфікувати досить різнобічні історичні події.

Саме тому необхідна концептуалізація геноцидів в рамках соціальної філософії, що ґрунтується на системному розумінні даної проблеми, її причини та наслідків для людства як соціо-біологічного виду.

Висновки:

1. Встановлено, що все більш небезпечною рисою сучасного етапу розвитку людського суспільства стає тенденція трансформації прямого геноциду в непрямий геноцид.

2. У зв'язку з тим, що деякі сучасні процеси глобалізації сприяють посиленню тенденції переходу від прямого до непрямого геноциду як до способу вирішення виникаючих конфліктів, стверджується необхідність подальшої розробки системного соціально-філософського змісту поняття геноциду, співвідношення прямого геноциду і непрямого геноциду; визначення і дослідження наративів геноциду.

3. Важливою є розробка сучасних способів виявлення явищ геноциду на якомога більш ранніх його етапів для ведення з ним ефективної боротьби. При цьому держави розвинутої

демократії беруть на себе обов'язки і відповідальність захищати різні групи, народи і держави від геноциду як такого.

4. Необхідно підкреслити складність виявлення доказової бази геноциду, відмежування геноциду від інших дій влади або конкретних осіб, що завдають шкоди самому існуванню окремих етнічних спільнот (народів). Але якраз в цьому і полягає перевага соціально-філософських досліджень, що вони можуть розробити методологію виявлення явищ геноцидального плану і запобігти виникненню і розвитку геноцидів.

5. Видається життєво-необхідним зрозуміти важливість переходу в методології наукового дослідження від принципу політичної наivismності при визначенні явищ геноциду, до системного підходу при аналізі насильницьких політичних, соціальних, культурних та економічних змін, що унеможливають існування певної групи. Такий аналіз дозволяє кваліфікувати конкретні дії якихось політичних або інших сил як непрямий геноцид, тобто як злочин проти людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Roth John, Michael Berenbaum. *Holocaust: Religious and Philosophical Implications*. New York: Paragon House; First Edition, 1989. 390 p.
2. Roth John. *Genocide & Human Rights: A Philosophical Guide*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 373 p.
3. O'Byrne Anne. *The Genocide Paradox: Democracy and Generational Time*. Fordham University Press; 1st edition, 2023. 256 p.
4. Lemkin Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe*. Washington, Carnegie Endowment for International Peace, 1944.
5. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Adopted by Resolution 260 (III) of the UN General Assembly of December 9, 1948.
6. Lemkin Raphael. "Acts Constituting a General (Transnational) Danger Considered as Offences Against the Law of Nations," (Madrid, Spain: 5th Conference for the Unification of Penal Law in Madrid, Spain, October 1933). URL: <http://www.preventgenocide.org> > ... (дата звернення: 24.10.2024).
7. Мальтус Томас. *Дослідження закону народонаселення*. Київ: Основи, 1998. 535 с.
8. Žižek Slavoj. *Violence*. New York: Picador, 2008. 273 p.
9. López María del Rosario Acosta. *Totalitarianism as Structural Violence: Toward New Grammars of Listening. Logics of Genocide. The structures of Violence and The Contemporary World*. N.Y.: Routledge, 2020. 312 p. Pp. 173–186.
10. Woolford A., Hinton A. Guest editorial: Critical Genocide and Atrocity Prevention Studies. *Genocide Studies and Prevention. An International Journal*. № 13 (3), 2019. Pp. 1–8.
11. Либо М.В., Борінштейн Є.Р. Геноцид як соціокультурне явище. *Освіта та соціалізація особистості*: матеріали XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. (Одеса, 20–21 квітня 2023 р.). Одеса: Університет Ушинського. С. 46–49.

REFERENCES

1. Roth John, Michael Berenbaum. (1989). *Holocaust: Religious and Philosophical Implications*. New York: Paragon House; First Edition. 390 p. [in English].
2. Roth John. (2005). *Genocide & Human Rights: A Philosophical Guide*. New York: Palgrave Macmillan. 373 p. [in English].
3. O'Byrne Anne. (2023). *The Genocide Paradox: Democracy and Generational Time*. Fordham University Press; 1st edition. 256 p. [in English].
4. Lemkin Raphael. (1944). *Axis Rule in Occupied Europe*. Washington, Carnegie Endowment for International Peace. [in English].
5. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. (1948). Adopted by Resolution 260 (III) of the UN General Assembly of December 9. [in English].
6. Lemkin Raphael. (2024). "Acts Constituting a General (Transnational) Danger Considered as Offences Against the Law of Nations, (Madrid, Spain: 5th Conference for the Unification of Penal Law in Madrid, Spain, October 1933). URL: <http://www.preventgenocide.org> > ... (data zvernennia: 24.10.2024). [in English].

7. Maltus Tomas. (1998). Doslidzhennia zakonu narodonaseleennia. [Research of the law of population]. Kyiv: Osnovy. 535 s. [in Ukrainian].
8. Zizek Slavoj. (2008). Violence. New York: Picador, 2008. 273 p. [in English].
9. López María del Rosario Acosta. Totalitarianism as Structural Violence: Toward New Grammars of Listening. (2020). *Logics of Genocide*. The structures of Violence and The Contemporary World. N.Y.: Routledge. 312 p. Pp. 173–186. [in English].
10. Woolford A., Hinton A. (2019). Guest editorial: Critical Genocide and Atrocity Prevention Studies. *Genocide Studies and Prevention. An International Journal*. № 13 (3). Pp. 1–8. [in English].
11. Lybo M.V., Borinshtein Ye.R. (2023). Henotsyd yak sotsiokulturne yavyshe. [Genocide as a socio-cultural phenomenon]. *Osvita ta sotsializatsiia osobystosti: materialy KhI Internet-konferentsii здобувачив vyshchoi osvity i molodykh uchenykh*. (Odesa, 20–21 kvitnia 2023 r.). Odesa: Universytet Ushynskoho. S. 46–49. [in Ukrainian].

Kozlenko Pavlo Yukhimovich

Candidate of Philosophical Sciences,

Chairman of the Board

Public organization “Odessa holocaust Research Center”

10, Sadova str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0009-0000-4660-852X

SOCIO-PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF GENOCIDE NARRATIVES

Relevance of the study. Today, the world is recording an increase in various actions that are somehow involved in what can be qualified as genocide. The most striking manifestations are the genocide in Bucha, the genocide of Ukrainians by the criminal terrorist organization Russian Federation, the genocidal actions of the terrorist movement Hamas, which have references to the Holocaust.

There is every reason to say that the problem of genocide unfolds with the emergence of humanity. However, specific accusations of genocide as a separate crime were first made only in the XX century, and the term "genocide" itself appeared in the scientific literature in 1943 (introduced by R. Lemkin in 1933 as a reaction to the Armenian genocide). The policy of genocide is becoming almost an integral part of many military operations.

In the modern conditions of globalization, genocide as a socio-cultural, sociopsychological phenomenon is transformed, takes on various forms, and the tendency to appear indirect forms of genocide increases, which are important to learn to identify at an early stage in order to be able to prevent genocide.

This raises the most pressing questions of human morality, politics, society, and the state.

Thus, the relevance of the research topic lies in the fact that, despite the sufficient degree of development of the legal and historical aspects of the problem, a comprehensive socio-philosophical understanding of the narratives of genocide is necessary, which will create a theoretical basis for developing comprehensive measures to displace it from the modern life of humanity.

The aim of the work is to show that genocide in the modern era is becoming increasingly significant, despite the global recognition of human rights, the rights of any ethnic, religious and similar group, any minority to life and a decent existence, and despite the criminal punishment for any manifestation of genocide (even for calls to it) as a crime against humanity. **The object of research** is Relations in society that can lead to genocide. **The subject of the research** is genocide as a socio-philosophical phenomenon, forms and methods of preventing and combating genocide in the modern world.

Theoretical and methodological foundations of the research. The basis of the research is a systematic analysis of various aspects of the problem of genocide as a socio-philosophical and moral-ethical problem, supplemented by the principle of historicism, a comparative method and a civilizational approach.

Research results. The paper defines the directions of studying the problem of genocides in the framework of social philosophy. There are differences between practical-positive and meta-knowledge about genocide. A true understanding of genocide narratives approaches solving the

problem of inhomogeneity of socio-philosophical studies of genocide. Genocide narratives allow us to understand the direction of Genocide Research in the contextual field of social philosophy. This is important for understanding the differences between the socio-philosophical analysis of genocide and the scientific one.

This area of research seems particularly important in establishing a system to prevent genocide.

Key words: *genocide, social philosophy, social philosophy of genocides, society, narratives, moral and ethical, sociocultural, metaknowledge.*